

„A történet” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

2020. május 30. IV. évfolyam 22. szám

5 Konrad Sutarski,
Lázár Balázs, Benyhe István
és Ilyés Krisztinka versei

6 Leczo Bence
Trianonról

8 Ízelítő M. Kácsor Zoltán
meseregényéből

érzel

majd

valami

szúrásfélét

vezérvess

Lőrincz P. Gabriella

Rész

Istent haragitja a világ...

Ülök száz éve a hegytetőn
Nézek, és nem tudom, mi történt.
Mert ki mit nevez egésznek,
Hol részek vannak és egészek.
S én mit minek nevezhetek,
Mit hívhatok otthonnak, mit hazának?
Mikortól és hol kezdődik,
S a vége merre van?
A bölcsességed tintával és határral
Átszabták, Uram.

Fák vagyunk. Bölcsők, asztalok, koporsók.
Férfikézben tőr, asszonykézben kanál,
Elsők és utolsók.
Élők vagyunk, alkotók, nagyok.
Holtak vagyunk, magam is holt vagyok.
Vagy vetett mag, ami a földben pihen,
Egészek és törtek, s én itt ülök, a hegyen.
Magunkat látom, fát, virágot, méhet és őzeket,
Temető, temetés, a sír körül emberek.
Szorgos hangyák művelik a sovány földeket.
Néhányan sírnak, mások nevetnek,
Túl nagy volt, erős, rossz helyen állt vagy ült,
Vége kellett legyen.
De mi végre él tovább,
Miféle Isten őrzi, védi?
A tátott szájú nagyvilág nem érti.
Himnusza ima és nem induló, dolgos népség.
Hiába tépték, lötték, konokul művelni
Kifosztott földjét.

Nincsen írja a százéves sebnek.
Az Isten őrzi, Ő maradt meg mentsnek.

„Áldott szép pünkösdsnek gyönyörű ideje” - lapszámunkat Ádám Gyula erdélyi fotóművész pünkösdi képeivel illusztráltuk

ajánló

Könyvek, melyekbe majd belenőnek

Bonczidai Éva

Jelen lenni egy centenáriumon kegyelem. Még akkor is, ha gyásszal emlékezünk. Hiszen azt jelenti, száz év múlva is van, aki emlékezzen.

Nem tudom, mire emlékeznek most ott, ahova a győztesek tértek haza. És itt nem az utódállamok kapzsi örömeire gondolok, hiszen annak hozadékait látjuk (a híradók vágóképeiből is sokszor. (Hogy csak egyetlen példát ragadjunk ki a közelmúltból: száz év után ott tartunk, hogy a román államfő magyarul is köszön a beszéde elején, és június 4-e mostantól hivatalos emléknap lesz Romániában is – de ezek nem csupán a tisztelet gesztusai.) Vajon egy átlagos műveltségű angol vagy francia fiatal tudja, mi történt száz évvel ezelőtt Trianonban?

Szeretném, ha majd az unokáim biztosan tudnák, ezért szoktam

beszélgetni erről a fiaimmal. Nemcsak azért, mert Székelyudvarhelyen születtek, és a budapesti belvárosi iskolában románizza őket néhány osztálytársuk, hanem hogy mire felnőnek, megértsék, hogy Trianon nem sok kis sérelem, amelyet dédelgetünk, és nem csupán óriási fájdalom, amit hordozunk magunkkal, hanem sokkal inkább felelősség és feladat.

Pár éve elkezdtem duplán vásárolni könyveket. Olyanokat, amelyekről úgy gondolom, ott kell lenniük a polcon. Igyekszem nagyon szigorú lenni, hiszen így duplázva sok helyet foglalnak. A cél az, hogy összeállítsak egy-egy ötven darabos gyűjteményt, melyet a fiaimnak adhatok, ha majd felnőnek. Trianonról szóló könyv sokáig nem szerepelt ebben a válogatásban. (Talán azért,

mert most jött el az ideje, miután egy világvágy ismét arra figyelmeztetett, hogy velünk is bármi megtörténhet, és mégis jelen volt a gondviselés, hiszen fájó veszteségek helyett a hétköznapiaknak egy igen különleges változatát élhettük meg.) Most viszont ott tartok, hogy három Trianon témájú kiadvány is szerepel ebben az egyelőre alig 20-30 darabos gyűjteményben. Ezeket ajánlom most az olvasóink figyelmébe is.

Egy nép eltiprásának dokumentuma

A teljes békeszerződés szövegét 1921-ben kiadták magyarul – azóta könyvtárnyi kötet íródott a témában, de tavalyig nem jelent meg újra a teljes szövegváltozat. A közelgő centenáriumba idézve a Szépmíves Könyvek-sorozatban

Trianon – A békeszerződés címmel tavaly ismét közreadták mind a 364 pontot jegyzetekkel kiegészítve. „A történelmi trauma, mely száz éve kísért, tökéletesen érthető: ez nem békediktátum, hanem egy ország és egy nép eltiprásának dokumentuma, melyhez fogható szerződés nem született az egyetemes történelemben” – olvasható a könyv fülszövegében, és az olvasó csak bólogat, ha bárhol felüti ezt a nem épp könnyű olvasmányt. Döbbenetes. A kizsigerelés módszeressége még ámulatba is ejthetne, ha nem tudnánk, milyen kejes és sokszor öncélú pusztítás társult ehhez a precizitáshoz.

„Ahogy olvassuk (apránként, mert egyszerre nagyon nehéz megemészteni az olvasottakat), végig azon töprengünk, hogyan is maradt még bármi ebben az országban, hogyan is

maradt bármije ennek az országnak és népnek, miközben a szinte kéjelgő felsorolásokat látjuk” – jegyzi meg Nagy Koppány Zsolt kollégánk is a Magyar Nemzet 2020. január 16-i számában közölt ajánlójában.

Helyszűke miatt csak egyetlen passzust idézek most, ebből is kiviláglik, nem az volt a cél, hogy a megcsontított ország valaha talpra álljon és emelt fővel nézhessen a világ szemébe: „A jelen cikk ötödik bekezdésének fenntartásával Magyarországot terheli az 1918. évi november hó 3-i fegyverszüneti szerződés aláírásától kezdve a Szövetséges és Társult Hatalmak mindazon hadseregei fenntartásának minden költsége, amely hadseregek Magyarországnak a jelen szerződésben megszabott határain belül fekvő területet tartottak megszállva.

LEVÉL

Édes kicsi fiam, te még nem tudsz olvasni, neked nyugodtan írhatok és szabadon és őszintén – hozzád beszélve és mégis magamhoz – valamiről, amiről soha nem beszéltem, amit magamnak sem vallottam be soha, aminek a nevét soha ki nem mondtam. Most, ezen a furcsa nyáron, mely úgy hat rám, mint borzongó, kényelmetlen ébredés egy tarka és bolondos álom után, először válik tudatossá bennem, hogy egész életemben kerültem ezt a szót... íme, erőlködöm és nem tudom kimondani most se, különös szemérem fog el, nem tudom legyőzni; pedig nem volnék éppen zárdaszűz, se vénkisasszony – nevén szoktam nevezni, nemcsak a gyermeket, de ama boldog és áldott bölcsőt is, ahonnan származik. Megpróbálom megmondani, mi az, amit érzek, akkor talán nem kell kimondani; ugye?

Különben ha nem értenéd dadogásomat, útbaigazíthatlak. De fordulj el, ne nézz a szemembe. Még nem olvastam ezt a könyvet, amiben levelem meg fog jeleni: de úgy gondolom, ama szót megtaláld benne többször is – hiszen arról szól a könyv, amit ez a szó jelent. És megtaláld régi versekben és széles szólamokban, amik most újra élni kezdenek – én még akkor ismertem őket, mikor egy időre

halottaknak tetszettek, üresen, furcsán kongottak a fülemben, nem érttem őket, vállat vontam. Igen, valamiről beszéltek ezek a versek, és szóltak valamiről, amiről tudtam, hogy van, mint ahogy van kéz és láb – különösen hatott rám, hogy emlegetik, mintha valaki minden lélegzétvételnél megnevezné a láthatatlan elemet, mely tüdejébe nyomul. Iskolai ünnepélyeken, tavasszal kiáltották hangosan: azt mondták nekem, hogy szeressem, kötelességem szeretni. Mintha azt mondták volna, hogy szeressem a kezemet és a lábamat. Dac fogott el és furcsa makacsság: – hogyan lehetne kötelességem, hogy magamat szeressem, így szóltam magamban, holott én nem vagyok megelégedve magammal, holott én több és jobb szeretnék lenni, mint ami vagyok – holott én gúnyolom és dorgálom magamat. S mert a földön járok, ne fordítsam szememet a csillagos ég felé, melynek nincsenek határai, csak horizontja van? S mert nem tudok ellenni étel és ital nélkül, tegyem meg istenemmé az ételt és italt? S mert nem tudok szólni másképpen, csak így, ne hallgassam meg azt, aki másképpen szól? S ha erőt adott nekem a föld, amelyből vért szíttam magamba anyám emlőin át – ezt az erőt csodáljam a munka helyett, melyet végrehajtok velem? Dac fogott el és

makacsság: embernek neveztem magam – azt kerestem, ami bennem hasonlatos másféle emberekkel s nem azt, ami különbözik. Világpolgárnak neveztem magam – léleknek neveztem magam, mely rokon lelket keres, akárhol itt e földön, s ha kell, a pokolban is.

És nem mondtam ki azt a szót. De ha házat építettek valahol Pesten vagy Fogarason, vagy Szolnokon, vagy Kolozsvárott, megálltam előtte, és úgy néztem, mintha az én házamat építenék. És ha virágot láttam nyílni a pilisi hegyekben vagy a Kárpátokban, tudtam, hogy a virág nekem nyílt. És ha idegen emberrel beszéltem, és az idegen ember dicsérte a lánchidat és a Dunát és az aggteleki cseppkőbarlangot és a dobsinai jégbarlangot és a Vaskaput és a Balaton vizét – akkor lesütöttem a szemem és zavarba jöttem, mintha engem dicsérne. És mikor Berlinben jártam, úgy csodálkoztam és nevettem magamban azon, hogy ezek itt járkálnak és házakat építenek, mint aki álmában tudja, hogy álmodik, és amit lát, nem valóság, álmokkép csak, tündérmese, játék. Játékháznak éreztem az idegen

házat – csak játszották az emberek, hogy ezt ők komolyan veszik –, és mikor a vendéglőben fizettem, elámultam, hogy elfogadják tőlem a játék pénzt, amit kezembe nyomtak, mikor átléptem a magyar határt. És lelkem mélyén soha nem hittem el, hogy ők komolyan mondják: hélas! és alas! és wehe! és ahimé! – mikor jaj-t kell mondanunk –, és arra gondoltam, hogy haláluk percében ők is jajt mondanak majd, mint én. A megfogható ismerős valóság ott kezdődött nekem, ahol átléptem a határt – ha életemben először jártam is arra, ahol átléptem.

De nem mondtam ki azt a szót soha. És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról – arról, hogy akinek levágták a kezét és a lábát, sokáig érzi még sajogni az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt halod majd: Kolozsvár, és ezt: Erdély, és ezt: Kárpátok – meg fogod tudni, mire gondoltam.

In: *Vérző Magyarország. Magyar írók Magyarországot területéért. Szerkesztette: Kosztolányi Dezső. Budapest, 1928.*

pályázat

A Petőfi Irodalmi Ügynökség felhívása szépirodalmi könyvkiadók részére

E-KÖNYVTÉR

A pandémiás időszak nehéz helyzetbe hozta a magyar könyvkiadást. A könyvesboltok, könyvárúházak bezárásával a kiadók értékesítési lehetőségei beszűkültek. A kiadók és a kereskedők is elveszítették közvetlen kapcsolatukat az olvasókkal, akik így csupán online vásárlások révén juthattak friss olvasnivalóhoz.

Jelen felhívás megteremti annak a lehetőségét, hogy a kiadók eddig még kéziratban lévő igényes kortárs szépirodalmi műveket tudjanak megjelentetni elektronikus könyv formájában.

A program célja: a kiadók e nehéz időkben történő segítése és az elektronikus könyvek további elterjedése. A Petőfi Irodalmi Ügynökség Kárpát-medencei Igazgatósága (KMI) ennek érdekében létrehozta

elektronikus könyvtárát *E-Könyvtér* címmel. Ehhez a kiadóktól eddig még kiadatlan, de komoly irodalmi értékkel bíró kortárs szépirodalmi művek felajánlását várja, amennyiben hajlandók az írásokat a KMI e-könyvtárának felkérésére kiadni. Egy kiadó legfeljebb 5 cím-felajánlást tehet.

Az elbírálás és megvalósítás folyamata: az igényeket a KMI által felkért szakmai bizottság a beérkezések sorrendjében értékeli és hozza meg döntéseit. Az elbírálás után a Petőfi Irodalmi Ügynökség Nonprofit Kft. vállalkozási szerződést köt a kiadóval, és megrendeli tőle az adott mű(vek) elektronikus formában történő megjelentetését. Erre a célra – a kiadást követően – nettó 500 000 Ft díjat

fizet a kiadónak címenként, számla ellenében.

A felajánlások benyújtása: a felajánlásokat az ekonyvter@petofi-ugynokseg.hu elektronikus levél-címre várják. Ezt követően adatlapot küldenek, amelyet kitöltve, aláírva ugyanerre az e-mail-címre kell visszajuttatni. A felajánlásban meg kell nevezni a kiadót, a szerzőt, a kiadandó mű címét, mellékelni kell a szinopszist, valamint egy jellemző, három oldalnál nem hosszabb részletét.

A programban részt vevők köre: kortárs magyar szépirodalmi művek kiadásával (is) foglalkozó kis és közepes, legfeljebb tíz főt foglalkoztató könyvkiadók, melyek évente legalább 10, legfeljebb 60 címet jelentetnek meg.

Egyéb rendelkezések: a felajánlások elbírálásának eredményéről a kiadót írásban tájékoztatja a KMI. Pozitív elbírálás esetén, amennyiben a kiadás a kiadónak felróható ok miatt meghúszik, a díjra a kiadó nem jogosult.

A KMI fenntartja a jogot, hogy indoklás nélkül a felajánlások elbírálását mellőzze és jelen felhívást visszavonja.

Elutasítás, illetve jelen felhívás visszavonása esetén a KMI nem köteles az indokát megadni, és a kiadók költségtérítésre nem tarthatnak igényt.

A kiadó a pozitív elbírálás után köteles az elektronikus könyvet 60 napon belül megjelentetni a legnépszerűbb letölthető formátumokban. A kiadványon fel kell

tüntetnie a Petőfi Irodalmi Ügynökség Kárpát-medencei Igazgatósága *E-Könyvtér* feliratot és a KMI logóját.

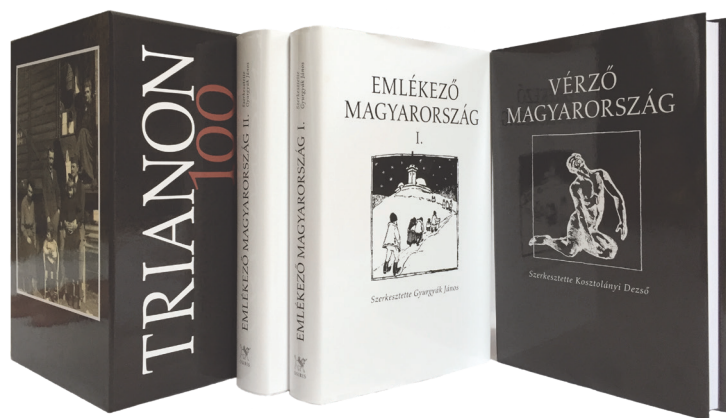
A kiadó a későbbiekben saját weboldalán, webshopjában, illetve online áruházakban értékesítheti a kiadott e-könyvet, továbbá nyomtatott formában is megjelentetheti. A KMI szerzői jogokra nem tart igényt. A könyvgyűjtemény címtára a KMI weboldalára is felkerül, ahol ajánlasképp részletek lesznek olvashatók a művekből.

Benyújtási határidő: a művek felajánlásait 2020. június 30-ig várják folyamatosan.

Jelen felhívás visszavonásig érvényes.

aiánló

A hadsereg fenntartásában benne foglaltatik az emberek és állatok élelmezése, az elszállásolás és elhelyezés, a zsoldok és járulékaik, a fizetések és munkabérek, az alvóhelyek, a fűtés, a világítás, a ruházat, egyéb felszerelés, a lószerszám, a fegyverzet és járművek, a légi szolgálat, a betegek és sebesültek ápolása, az állatorvosi szolgálat és loápolás, a különféle szállítási szolgálat (vasúton, tengeren, folyón, teherautókkal), a közlekedés és a hírszolgálat, valamint általában minden igazgatási és műszaki szolgálat, amely a csapatok kiképzéséhez, állományuk fenntartásához és katonai teljesítőképeségük megőrzéséhez szükséges.”

És ma mégsem ácsorgunk lesü-tött szemmel Európában.

„Jaj, hol az arcom? / Jaj, hol a múltam?”

A következő kiadvány, mely bekerült az útravaló gyűjteménybe, igazából három könyv (és egy nyolcdarabos térképmelléklet). Három antológia egy szép kivitelezésű díszdobozban – egyiket Kosztolányi Dezső szerkesztette (először 1920-ban jelent meg: *Vérző Magyarország*), a másik kettőt Gyurgyák János (*Emlékező Magyarország I–II.*). Az Osiris Kiadó a Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködve jelentette meg ezt a sajátos gyűjteményt.

Mint minden antológia esetében, szinte bárki elő tud kapni egy újabb szöveget, amely bizony méltán szerepelhetett volna a centenáriumi kiadványban, és rá tud mutatni szinte egy tucat szerzőre, akik nélkül tökéletesebbnek látná az adott kiadványt.

„Kedves Uram, a közeljövőben könyv jelenik meg Magyarország területi egysége érdekében: az első magyar irrendenta könyv. Eszközében szigorúan irodalmi. Céljában harcos. A legelső írók írják. Öntől is kéziratos kérek, verset – nem programkölteményt –, csak olyant, melynek bármily összefüggése is van a magyarsággal, a múltjával, vagy a mostani szenvedésével” – írta Kosztolányi Oláh Gábornak. Ebből világosak a főbb szerkeszté-

si szempontjai és a célja is. Bár „a legmegvásárolhatóbb hitványok egyikének” is titulálták Kosztolányit a Horthy Miklós kormányzó előszavával közreadott antológia miatt, hagyatékából egyértelműen kitűnik, hogy valóban szívén viselte a magyarság ügyét. Hegedűs Gyulának például ezt írta: „Ez a könyv jótékony célt szolgál, s tartalmában és külsejében olyan lesz, hogy megérdemli a szeretetet és a támogatást. [...] Légy kedves, és nagyon szép betűkkel hozd. Tüntetniünk kell vele.”

A centenáriumi kiadáshoz Gyurgyák János utószót írt, melyben tételesen számba veszi az antológia 1920-as és a 1928-ban újrakiadott változatának tartalmát. Itt hívja fel a figyelmet a költő egyik 1933-as naplóbejegyzésére is: „Egy nép tragédiája csak *közgazdasági* katasztrófa. Ennek elintézése, megszüntetése nem miránk tartozik, hanem a képzett szakemberekre. Nekünk olyan jót – emberit – kell írunk, mint más, nagy népek fiainak, ha tudunk.” Mondhatunk-e ma ennél okosabbat és bölcsőbbet? – teszi fel a kérdést Gyurgyák János.

A Gyurgyák János szerkesztette *Emlékező Magyarország* két kötete ciklusszerűen szerveződik: *Tovább vérző Magyarország*, *Emlékező Magyarország*, *Okokat és igazságot kereső Magyarország*, *Megoldást kereső Magyarország*, *Reménykedő és újra reményét vesztő Magyarország*, *Felejtő Magyarország* – ezek a címek vezetik fel a műveket, utóbbi cím csupán egyetlen szöveget, Kosztolányi Dezső *A magyar romokon* című versét. Bár a cikluscímek mintha egy folyamat előrehaladását jeleznék, az adott egységbe válogatott irodalmi művek és politikai írások nem követik a történelmi kronológiát, azt az érzést keltve, mintha ezek az állapotok állandóan jelen volnának az elmúlt száz év során megtapasztalt életérzésben, vagy akár egy-egy életművön belül is ciklikusan visszatérnének. („de ami történt, valahogy mégse tud véget érni” – jutnak eszünkbe Pilinszky János sorai.) Ráadásul éppen az egyik legfájdalmasabb vers került a *Felejtő Magyarország* ciklusba:

„Jaj, hol az arcom?

Jaj, hol a múltam?

Jaj, hol az ágyam?

Jaj, hol a sírom?”

– zárul Kosztolányi verse.

Talán ezzel is jelzi a szerkesztő, hogy ekkora erővel ma már nem tudnak megszólalni a költőink? Talán ez a trauma már kikopott a verssé kristályosodó fájdalmak közül? Vagy más oka lehet, hogy csak Kosztolányi jajszavai sorjáznak ebben a „ciklusban”? És hol vannak a harmincasok, a huszonévesek, a legfiatalabbak? Hol vannak a rendszerváltás után felnövő alkotók írásai? Nincsenek méltó művek vagy csak nem kellettek ide?

Igazából ettől jó egy antológia, hogy marad mit számonkérni. Hogy az olvasó már a tartalomjegyzéket végigbogarászva válaszokat vár a szerkesztőtől. S ha abbahagyja a fejszoválast és olvasni kezd, a szövegek külön-külön is megérintik vagy vitára sarkallják. Ezek olyan kötetek, hogy olvasásuk közben sokat lehet sóhajtozni, dohogni, bólogatni és könnybe lábadni is – kinek-kinek világnézete, személyisége, életpasztalata szerint. Ezért külön hálásak lehetünk Gyurgyák Jánosnak.

Az a bravúr pedig csak sokadik lapozgatás, olvasgatás után ötlük szembe, hogy milyen asszociációs útvonalon követik egymást a szövegek. Hol egy-egy tételmondat szavai csengnek egybe, hol egy-egy kép színe és fonákja bukkan fel, máskor meg ez a szövevényes szövegegyüttes hálószerűen vezet tekintetünket a középpont felé, ahol öles betűkkel írja, hogy Trianon 100. És végül minden olvasó megérkezik ide, azok is, akik észérvek mentén szeretnek lépegetni, azok is, akik érzelmi hullámokon siklanak, és visszatérnek azok is, akik lelkükben sosem távolodnak Trianontól három lépésnél messzebb.

Az antológia fontos értéke a szerkesztő utószava is: *Trianon-dilemmáink*. Ha van olyan szöveg a témában, melyet valóban minden magyarnak olvasnia kellene, meglehet, hogy ez az. Nem az újdonsága miatt, hanem mert korrekt és higgadt összegzése az egy évszázada fel-felparázsló vitáknak. Dilemmáink vannak, sorolja ő. Indulataink, önsajnálataink, rutinunk a mások hibáztatásában és a magunkemésztésben, gyarlóságaink – sorolhatjuk, ha nem csak elvi síkon vizsgáljuk ezeket a kérdéseket.

„Mind a válogatással, mind pedig az utószóval az volt a fő célom, hogy régi-új problémákat vessék fel, továbbgondolkodásra sarkalljam az ezzel foglalkozókat, és végül a magam szerény eszközeivel talán a megoldást is elősegítsem. Következésem többéves kutatásaimra alapozódnak, valamint arra az 1000 oldalra, ami bekerült a könyvbe, és a másik 1000-re, ami kimaradt” – írja Gyurgyák, aki megkísérelt egy olyan antológiát összeállítani, amelyben megjelenik száz év magyar politikai és irodalmi elitjének színe-java, függetlenül attól, hogy milyen világnézeti-ideológiai álláspontot képviselnek. Sokakat lehet hiányolni, olyanokat is, akik nagy tömegeket szólítanak meg könyveikkel, előadássorozataikkal, és olyanokat is, akik megérdemelnék a nagyobb publicitást. Persze az olvasó nem tudhatja, hogy ők a szerkesztői rostán potyogtak át vagy maguk zárkóztak el az együttműködéstől. De a végeredményt tekintve talán nem is számít – hiszen értékes, gondolkodásra készítő könyvet kap az olvasó.

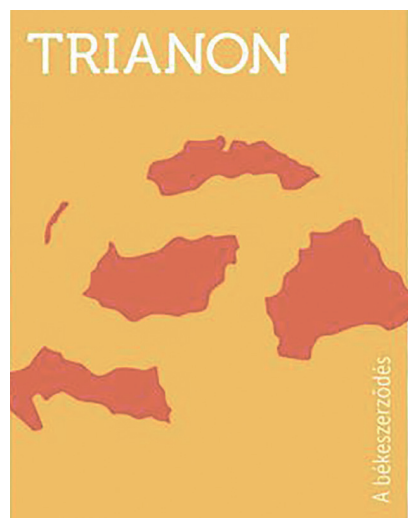
Jó magyarok voltak vagy azzá lettek

Karikatúrák Trianon kapcsán? A gondolat először talán meghökkenítő, de ha kinyitjuk Jankovics Marcell *Trianon* című albumát, pár órát mindenképp szánjunk erre a „belukkantásra”, mert nagyon nehéz nem együttünkben végigolvasni. A Méry-Ratio Kiadó által megjelentetett igényes kiadvány a politikai satírák fanyar-intellektuális humorát társítja a tárgyilagos történelemleckével és személyes hangvételű családtörténeti reflexiókkal. Jankovics Marcell az előszóban a családjáról mesél, emberekről, akik jó magyarok voltak vagy jó magyar-rá lettek. Aztán rögtön belevágunk,

a kronológiát követve megismerhetjük a trianoni döntés előzményeit és okait (és ezek Mohácsnál kezdődnek), a békeszerződés megszületésének történetét, Trianon utóhatását, a II. világháború utáni időszakot, melynek utolsó rajzain Adrian Năstase román kormányfő és Medgyessy Péter koccintanak 2002. december 1-én, majd Traian Bănescu hajóskapitány zászlójelzéseit látjuk: „A Dnyesztertől a Tiszáig, 2016. december 1.”

Jankovics Marcell megjegyzi, hogy Trianon emlékezetéből az utca embere nem sokat lát, „többnyire csak az autók Nagy-Magyarország-matricáit”. Talán ezt ellensúlyozandó született ez a rajzokkal teli történelmi gyorstalpaló. Utóbbi definíció nyilván leegyszerűsítés, hiszen ez a könyv jóval több annál: tetten érhető benne a kultúrtörténetész tájékozottsága és az animációsfilm-rendező dramaturgiai felkészültsége is – a tények kronológiáján túl a megjelenített karakterek, a képek és a kísérszövegek ritmusa mind-mind Jankovics Marcell sajátos mesélőkedvét tükrözik. Az ismert történelmi alakok közé így csempészi be a családi legendáriumokban ráhagyományozott áldozatok történeteit, nemcsak emléket állít nekik, hanem ezzel is érzékelteti, hogy a statisztikák számadatai mögött sorsok vannak.

Hatalmas vállalás volt ez az album. Megbízható ismeretanyagot, döbbenetes erősségű rajzokat vonultat fel. Az egyik pillanatban még mosolygunk Gheorghe Funar kolozsvári polgármester piros-fehér-zöld virágokat tépkedő karikatúráján, másik pillantásunk nyomán viszont elkomorul a tekintetünk és gombóc ugrik a torkunkba: a társadalomkritikát sem mellőző rajzok szemléltetik, hogyan változott meg Pozsony és Kolozsvár lakosságának etnikai összetétele.

novella

AZ UTOLSÓ GARABONCIÁS

Krúdy Gyula

Valamikor, midőn a kutyák éjszaka veszettül ugattak divatjamúlta falusi házam körül és hirtelen elhallgattak, mintha megszegyelltek volna magukat, azt gondoltam, most megy el a kertek alatt Siska. Ha lakodalomból jövő szánya csörgött el lassacskán az ablakom alatt, amelyen az utasok oly mélyen aludtak, mint megannyi behavazott Nepomukiak, tudtam, hogy Siska vigyáz a kasfából a lovakra, hogy árokba ne tévedjenek, ugyancsak üldögélt a víg vásárból hazafelé bóbiskolva haladó vásárosok ládái mögött. Ha a nyugalmazott major, a falu másik oldalán jókedvében éjjeli zenét rendelt magának vagy rosszkedvében pisztollyal kilötte a pipát az őszi ködben ballagó parasztkok szájából, azt gondoltam ismét, hogy néhány órával előbb Siska járt erre, aki az őrnagy levelére választ hozott a Dunántúlról attól az asszonytól, akibe a régimódi férfi élete végéig szerelmes volt, miután egyéb dolga nem volt. Ha nyári reggeleken a rigók úgy énekeltek, mint a dombérozók, akik egy új nótáért az éjszaka az ezüstkupakos szipkájukat hagyták Késő Fáninál, bizonyosan tudtam, hogy Siska ment át hajnalban a hídon. A hosszú szőrű fuvaroslovak, amelyek egykedvűen jártak messzi lengyel városokat és kőoszlopos fogadói udvarokat, mindig felvidámodtak, ha Siska a fülükbe súgott. A Tiszánál a holdvilág elől ereszt alá bújó révészlegények felébredtek, ha Siska a maga nyelvén átkiáltott hozzájuk a túlsó partról. Erdélyben, fehérülő országutakon gyors járása elhagyta a borvizes szekereket, a Tátra alatt bekopogtatott magányos kastélyokba és több újságot mondott a házgazdának, amennyit a falusi postás hord, a Bakonyban benyitogatott erdőszéli koreszmákba és az erdőzúgásban a csárdás nagyapjáról beszélt hosszú történetet.

Siska vándorlegény volt, talán mindenütt ismerték Magyarországon. Ő maga azt mondta örökös járás-keeléséről, hogy egyszer igen fontos levelet bíztak rá, amelyet tíz esztendő óta nem tud kézbesíteni, mert nem találja a címzettet. Néha – amint Siskának kedve diktálta – egy igen nagy úr bírta meg a levéllel a bécsi piacon, amint ott bámészkodott volna a Magyarországról jött

komondorokra, a kutyák ugattak és a nagyúr szeme nedvesedett a könynyektől. „Vidd el, fiam ezt a levelet annak az asszonynak, aki a gyermekünket nevelgeti valahol Magyarországon. Nem bánod meg.” Máskor, ha őszi sarat kapart le a csizmájáról, gomolygó kárpáti köd füstölgött száraz makkal díszített kalapja alól, Siska búsan dörzsölgette a kezét a nedves fán bizonytalankodó tűznél. „Sohase adhatom oda a levelet annak, akinek írták. Régen meghalt az már a várakozástól” – dörmögte. De sohase melegegett meg annyira – még akkor sem, ha a major cigányokért küldte és a nagyerejű Siska nemcsak a cimbalmot, nagybőgőt vette a hátára a derékig érő hóban, hanem a muzsikusokat is – hogy megmondta volna: kinek kitől viszi a nagy fontosságú levelet. És ilyenformán hervatag férfiak, tavaszamúlt asszonyok, akiknek valamely titok (persze: szerelem) lappangott régen letűnt életében: felrebbentek a sötét zugolyban elgondolkozásukból, ha a korán beköszöntő őszi este Siska kereszttülhaladt a falun. De megfeledeztek kialvóban lévő pipájukon szippantani azok a faluvégi uraságok, akik sárga újságpapírossal beragasztott ablakaik mögött mindig fantasztikus örökségeket vártak – hátha éppen erről van szó a Siska levelében? De várták a vándorlót azok az őszi mezőként fakult leányok, akik ritkuló, rövidülő hajukat mind bánatosabban fésülgették a tükör előtt – hátha Csillag Anna üzeni meg a hajnövesztés titkát a levélben? Talán halottak is felültek ravatalukon két vagy tíz gyertya között, amikor Siska a faluba érkezett, tán megjött a levél, amelyet életükben hiába vártak?

Szívet hidegítő őszykőn, hancúrozó kedvű tavaszokon, elnémult kanyargó országutakon, katzenjammeros ócska fogadók környékén, behorpadt sírhalmú temetők mellett így mendegélt Siska sok esztendőn át. Haja és bajusza megsárgult, megpirult, mint a nagy fák levelei, kalapja megfogyatkozott, mint a félkerék a kerékjártók kapuján, lábai a lőcsőhöz hasonlítottak, amelybe annyit kapaszkodott, ha elfáradt, de rongyos köpenyege nem nyílt széjjel a titok felett, amelyet rejtegetett. Hazugságokból élő öregek egy

pohár bor, vagy néha már csak a temetés kedvéért rokonaiknak légvárakat építettek a Siska-féle levélről, ajtó mellé ültetett vénasszonyok holdas éjjeleken váratlanul megpillantgatták álmukban azokat a piros arcú, nagybajuszú leventéket, akiket fiatalkoruk óta nem láttak, elkártyázott életű, zöldre kopott uraságok kisiettek a kapun, hátha meghalt valaki, kitől örökséget reménylenek? Az örök, kiirthatatlan reménység volt a vándorlegény, haldoklók felsóhajtottak: „Éppen itt volna az ideje, hogy Siska megjöjjön a levéllel!”

Siska még egyszer visszatért, amikor már azt hittem, hogy többé sohasem látom. Egy vasúti kocsiiban találtam meg, amely vagon azelőtt marhákat szállított, falára krétával vasutasok jelzései közé lelkesen az volt írva: Magyarország. Siska igen nyomorult állapotban feküdt sok más társával együtt a szalmán. Emberek, akik hegyeikből, városaikból menekültek az ellenség elől. Gyermek, akik tágra nyitott szemmel bámulták a rákosi pályaudvart. Asszonyok, akik hamarosan megtalálták a kutat, ahol vizet meríthetnek, de gyufájuk nem volt, amellyel tüzet gyújthattak volna. A vasúti kocsi tetején hó, amelyet Kárpát vagy a Királyhágó rázott rá szakállából emlékül. Az arcok sötétek, mint a fenyveserdő. Egy Rákóczi Ferenc-fejű öregember, akinek rongyos ködmönét egy jóra való hajdú sem venné magára, a haldokló Siska fejénél ült és arra biztatta, hogy adná elő a levelet, amelyet rábíztak.

Siskát a hideg rázta. Ez az utolsó láz, amelynek fagyossága elől az emberek szívesen menekülnek a sírdomb hóbundája alá. A szeme félig kifordult, mintha olyan messziségbe nézne, a múlt időbe, hogy belát a föld alá ismerőseihez.

Az öreg földbirtokos csendesen káromkodott:

– Mit akarsz a levéllel a másvilágon, Siska? Én talán még hasznát vehetném az örökségnek, amit rád bíztak.

Siska a fejét csavarta. A ködmönös öreg duzzogva elhúzódott.

Most egy viharvert, korán nekiöszült férfi fogta meg Siska gémberegett kezét.

– Te sok földet bejártál, ahol magyarok laktak. Felrepültél a Felvidékre, átkeltél Erdélybe, átszöktél az ellenség lánacán. Talán a feleségtől való az a levél, aki nem tudott elmenekülni az ellenség elől?

Siska nemet intett.

Fakó asszony bújó elő rongyokban, mint a szegénység képmása.

– Ember, légy magadbaszálló. Tán férjem, mindenem, kenyéradóm, életem fele bírta rád a levelet, midőn az ellenség elhurcolta a messzi rabságba? Könyörülj rajtam. Csak azt mondd, hogy él még, és erőm lesz tovább várni.

Egy kisfiú és egy kisleány térdepelt a haldokló mellé.

– Apánkat, anyánkat láttad tán, vándor? Mi életünk végéig imádkozunk a lelked üdvösségéért, ha hírt mondasz róluk.

– A vőlegényem? – sírt közbe egy ifjú szűz. – A fiam? – rebegte egy félig vak asszony. – Elveszett vagyonomról tudsz talán? – reménykedett egy tönkrement kereskedő. – Hová lett a vármegye címere? – dadogta egy őszbeborult fejű, halovány férfi.

Siska felült a szalmán és mind lejjebb ereszkedett a szempillája. A menekültek körülállották a vándorlegényt, akinek rongyos csizmáján tapadt minden magyar országutak sara, ruháján a foltok, mint Magyarország térképén a megyék, kalapja mellett havasi gyopár és ibolya. A haldoklót körülvevő embergyűrűn egy fiatal legény tolongott át.

Siska felnyitotta a szemét és örömteljesen intett. A keblére mutatott:

– Itt van a menyasszonyod levele – rebegte. – Azt írja, hogy legyen bár ellenség éveig a hegyeken és síkságokon, hűsége meg nem török: és visszavár szíve minden dobbanásával. Felébred bármily sötét az éj, ha lépteket hall az ablaka alatt, megismeri a fehér galamb lehulló tollán a te üzenetedet, meghallja a süvöltő szélben a te messzi sóhajtásodat. Vár.

Siska átadván az üzenetet, mint aki dolgát jól végezte, elballagott az árnyékvilágból.

– A Felső-Tisza hullámaiban kívül a szeme, a válla fehérsége szűz, mint a tátrai csúcsok hava, a kezének ujjai a szétváló magyar folyók, a Kőrösök, a fogainak sövénye a Királyhágó hegylánca, arca, haja barna, mint a bánáti föld, hangjában lágy furulyaszó, amelyet északon hallani a Szent János tüzei mellett, érzelme mély, mint a Duna Drégely romjai alatt, reménysége a csillag, amelyet melázó pásztorok látnak hegyeiről messzi Magyarországot felett tündökölni; szájának méze Érmellék és Szerednye borához hasonlatos, jókedve játékos, mint a pisztráng a Poprádban és búja, búbanata halkan jön, mint az este ereszkedik le a fénylő máramarosi havasokra. Az ország szépe ő, felruházva mindazon bájakkal, amelyekkel a költők valaha Magyarországot magasztalták. Szívének nemessége végtelen, mint a búzatermés, lelke áhítata égbe emelkedő, mint Lomnic hegye, jósága oly áldott, mint a nyár a Duna völgyében. Ő írta neked a levelet, amelyben azt üzeni, hogy szakadatlanul, felejtés nélkül vár. Vár a Tisza mellett, vár a Kárpát alatt, jelen van Erdély ősi országutain, a Bánátban búzavirág kékségével virít, Pozsonyban a harangok hangjában maradt meg a szava, hogy nyomban ráismerni.

A fiatal legény keresztet vetett. A vándorló elment ugyan az élők sorából, de itt maradt utolsó üzenete, mint az örökös reménység, a holtig tartó fogadalom, az álomban sem elfelejthető jegyesi hűség, amelytől elcsüggedt férfiak feje az égnek emelkedik.

Ez volt utolsó szereplése Siskának, aki ájtott a régi Magyarországból, hogy végre vallomást tegyen a levélről, amelyet egész életében hordozott északról délre, megállás nélkül, de sohasem kellett felbontani a levelet, mert keleten és nyugaton is szabad magyarok laktak.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Benyhe István (1954) író, költő, műfordító

Bonczidai Éva (1985) író, szerkesztő

Farkas Wellmann Endre (1975) József Attila-díjas költő, író, műfordító, szerkesztő

Ilyés Krisztinka (1999) író, költő

Kántor Mihály (1974) szakíró

Karinthy Frigyes (1887–1938) író, költő, műfordító

Krúdy Gyula (1878–1933) író, hírlapíró

Lázár Balázs (1975) költő, színművész

Leczo Bence (1996) író, újságíró

M. Kácsor Zoltán (1978) író, költő

Sutarski, Konrad (1934) József Attila-díjas író, költő, műfordító

Konrad Sutarski

Trianon

Lengyelország: villámsújtotta Krisztus-szobor,
megfeketedő sebeid körül
cirkál a júliusi napfény
s legyek csókolgatják a csontodat újra.
Csoóri Sándor: Senkid, barátod (1980)

Nemzet Európa szívében
ki száz éve fekszel temetetlen
feldarabolt testeddel
évszázada vérzel szüntelen
esti s reggeli nap pírjában
nyílt sebként tátongsz Európán
ők pedig eltelve méregetnek téged
még mindig nyálukat csorgatják utánad
mint akkor a háborút lezáró végítéletben
melynek legnagyobb áldozata te voltál

Viharokkal tépett magányos cédrus
ki Európát védted századokon át
vad tatárok és oszmánok áradata elől
még ma is zúgnak a harangok délben
bár hangjuk már nem kondít lelkiismeretet
belevész London Párizs hazug zajába
a vörös járványának is gátat szabtal csonkolt tagjaiddal
midőn Lengyelország tetemén átgázolva akarta
véres uralmát kiterjeszteni az egész földrészre
ám a csoda elmaradt
végtagjaid nem forrtak egybe testeddel

Ma ismét keselyűk gyűlnek köréd
tort ülni hívogatják egymást
ám te száz év elteltével is
erőre kapsz életre kelsz
csodálatos mandarinként
a nemzet szétszórt tagjait magadban egyesíted
a szent keresztet ismét melleden hordod
az ezeréves kultúrát oltalmazod
az iszlámmal a nyugat lelki pusztaságával szemben

Hol vannak igaz barátaid
a láthatáron sötét felhők gyülekeznek
csupán turul kering a sassal fölötted
a messzi Ázsia árnyékával oltalmaz téged
és Csaba királyfi seregét várja a tejúton

2019. XII. 27.

Fordította: Sutarski Szabolcs

Lázár Balázs

Egy diktátum
margójára

„Egy nemzet sincs megalázva azzal, hogy
legyőzték, vagy ha aláírt késsel a torkán
egy végzetes békeszerződést. Becstelenné
válik azonban, ha nem tiltakozik, ha
tönkretételéhez maga is hozzájárulását adja.
Nem a vesztés a bukás, hanem a lemondás”.
Théophile Delcassé francia külügyminiszter

Pontosan száz éve, hogy bevégeztetett...
Negyedóra alatt írták alá az ítéletet
elegáns rablók, frakkos gazemberek.
Negyedóra alatt írtak felül ezer évet,
századokig hat a tintába rejtett méreg.
S persze a vesztesre nyomták a felelősséget:
az erősebbet sosem érdeklik a tények.
Győzött a hazugság, koholt vád, nyers érdek,
titkos aknamunka és rossz kényszerképzet.
Hangos érv szólt: önrendelkezési jog!
De ezt, azóta is feledik valahogy.
Bűnünk az lett, mit mások követtek el,
szívünkben stigma ég, vérző nap delel.
Mert túléltek mégis, bár nem lett volna szabad,
lúktet a csonka ország, az épphogy megmaradt.
Szárnyaszegetten hullottunk a porba,
s elfordult tőlünk a büszke Európa.
Ma folyik tovább az áldozathibáztatás,
minél örültebb, annál jobb a hatás.
A tervet önigazolja ma is a gyűlölet,
s mi csak maradjunk engedelmes öleb.
Örülünk, hogy nem tiportak el teljesen,
ha meggyaláznak, hát tűrjük kedvesen.
Bólogassunk, ha átírja múltunk a jelen,
s már jövőnk ejti túsul a fojtott félelem.
Így játszik velünk a gyilkos történelem,
míg majd azt kiáltja: „nem ér a nevem!”...
Járványtól járványig tartott a huszadik század,
karantén-magányunk a történeten átcsap.
Ami volt, ahhoz most másként van közünk,
s nem is kell, hogy kimondja bárki közülünk.
Pont száz éve, hogy bevégeztetett.
Mosolyunk a bárd a hóhérok felett.

Benyhe István

Merülés

Mélyebbre is szállhat, ki bírja még,
de nem láthat mást, lefogja szemét
egy volt-tengert beborító sötét.

Csak bőrén érezheti, mint a hal,
az abroncskemény préselő nyomást,
és pattog a fül, mint jól kifent kard
ha csorbul a süllyedő part fokán.

Holt tengerágy, ma olaj-üledék,
a habok helyén lankás süllyedék,
alföldje csendes folyók asztala,
áradás sem jelzi: itt tenger élt,
s visszaveszi majd, ami az övé.

A hordalék, mint belé vert faék,
szilánkosan tágítja csúf sebét,
ég, fáj a hús, míg hússal hív a mély.

Holttestként kábán merült, és a víz
baljós nyomása nőtt a mély felé,
hol légszomj és bomló emlék feszít,
fél, de nem sejtett halálos veszélyt.

Azt mondták halott, nem hitte, mégis
kopjafákból koporsót faragott,
temetését megrendezni saját
vérén vette az emlékoszlopot.

Oldott nitrogén bódulatában,
mi búvárok álmodjuk a jövőt?
Légpalackunk, ha fogytán is, kitart,
s a vég talán még elkerülhető?

Megállhatunk, hogy múlttal betelve
hullám mossa el a kábulatot,
míg a rozsdás horgonylánc elenged
s elnyelt szigetünk ismét úszni fog?

Száz év, felbukkan, s a tenger mélye
visszaadja egyszer a halottakat,
kik velünk vannak, ha eltűntek is?
Hívjuk őket, hogy meghallgassanak!

Hogy elmondjuk nekik, megbűnhődtünk,
már láttuk a mélyt és tudjuk, maga
az örvény taszít, a tengerár, ha
önként megyünk, de nem sejtjük hova.

A vizek bénító mélyére leszállok
pörömmel. Új törvényt az ős igazsághoz!
Nevemben senki se döntsön, fellebbezek
az idők szavához, az élet nevéhez,
az Isten fiához, emberhez, az Éghez,
a mélységben szunnyadó ősi gyökérhez
ami még éltet! Nem hagyjuk elfeledni!
Addig merülünk majd, amíg újraéled!

Ilyés Krisztinka

Trianoni kirakós

Színekkal öntözi a nap az ég felső kérgét.
Sikítózó gyerekek rabolják
a játszótérek árnyékos idejét.

Szélcsapás kócolja a rövid hajfürtöket,
összetört rádiókat játszanak, a romhalmok
között kergetőzők nem értik egymás
szavait, szétzúzott csontokba
botladoznak a gyereklábak.

Egyszerre járnak át hangos fény-morajlások
az apró testrészek felszínét
egyszerre roskadnak össze,
és egyszerre könnyeznek vérpirost,

de van közülük egy, messze a kertsarokban,
puzzle darabokban illeszti össze szívét a magyarnak.

„DÉLIBÁB SEM JÁTSZIK, FURULYA SE SZÓLAL”

Leczó Bence

Ha kellene választani egy eseményt a magyar történelemből, ami egyértelműen kudarc, a jelöltünk alighanem Trianon lenne. Nem Augsburg, nem Mohács, nem a 150 év török hódoltság, nem a tatárjárás, hanem a száz éve érvénybelépett békeszerződés. Sikertelen lefejezni a nemzetet – bár inkább a tagokat vágják le, s a fej maradt meg –, az ipar, a gazdaság nagy része oda, a kintrekedt magyarok pedig el sem hitték, hogy ez történik. Aztán jön a düh, a könnyes öklörázás nyugatnak fordulva, a melankólia, majd a jótétemény: a bécsi döntések. Aztán pedig a fásultság. A szocializmus alatt nem lehetett mit kezdeni vele, baráti országok mindenhol, mégse járja, hogy hőzöngjünk itt – román és szlovák barátaink persze ennyire nem figyeltek az érzékenységünkre, de ez egy másik történet.

Hogy tud viszonyulni egy ember ahhoz, ami száz éve történt? Főleg ha fiatal, és a múlt nagy történései alig hatnak ki rá közvetlenül. Száz év hosszú idő, három generáció. A három generáció pedig sikeresen belefásult az állapotokba – és azok változásaiba. Merthogy gyorsan történt minden. Nagypám Komáromban született a bécsi döntés után, szülei ott tanítottak. Aztán úgy gondolták, elköltöznék Beregszászra. Jött a front, a Szovjetunióban rekedtek. Sokévnnyi kérvényirogatás után pedig végül visszaköltözhetek Csehszlovákiába. Nem az állandóságáról híres ez a korszak. Nehéz Trianonra koncentrálni, ha azóta annyi minden történt.

És mégis. Gyakran gondolkodom azon a faramuci helyzeten, hogy Trianonnak köszönhető identitá-

som jelentős része. Az, hogy felvidéki vagyok. Előtte nem volt ilyen, az Alföld északi nyúlványain élők nem tettek különbséget maguk és mások között, csak tájegység alapján. Két sújtással több volt a viseleten. Nem lehetek elég hálás azért, hogy felvidéki magyarnak születtem, és nem kárhoztathatom a sorsot eléggé azért, hogy megtörtént Trianon.

„Zokogástól hangos Duna–Tisza partja”

Emlékszem, mikor először hallottam azt a szót, hogy Trianon. Fiatal voltam, olyan kilenc év körüli. Szüleim néztek egy filmet, annyit láttam, hogy pár ember beszélget egy buszban, és megkérdeztem, hogy mégis mi ez. Édesapám pedig elkezdte mondani, hogy régen Magyarország sokkal nagyobb volt, és elvették a többi, mi is ilyen helyen élünk, és mindez Trianonban történt. Én pedig azt mondtam rá, hogy nem érdekel. (Néha mindannyian gyarlók vagyunk.) És aztán dehogynem érdekelt. Fiatalon az ember hőzöng, semmi se jó, és mindent vissza. Sokan voltunk így vele a középiskolában, volt is ebből konfliktusunk. Főleg, ha arra az évre az amúgy inkább szlovák, mint magyar történelemtanárt kaptuk meg. Amikor a *Ponyvaregényben* Marsellus Wallace lefize-ti Butch Coolidge-t, hogy az ötödik menetben feküdjön ki a bokszmecs-csen, azt mondja neki: „A meccs estéjén talán érzel majd valami szúrás-félét. Az a becsvágy, ami buzerál.” Na igen. A becsvágy – ha kis ideig is – de mindannyiunkat buzerál.

De egyáltalán, hogy lehet bele-törődni az igazságtalanságba? Ha

valaki – egy kívülálló – megnézi a száz évvel ezelőtti, majd a mostani térképeket, láthatja, hogy itt valami komoly dolog történt és történik. Ha aztán képbe kerül a történésekkel, és megnézi, hogy élnek ott a jó magyarok, sanszos, hogy az igazságérzetét bántani fogja, amit lát. Képtelenség túllendülni Trianon igazságtalan mivoltán. És hogy ami azóta törté-nik, az szintén igazságtalan. És ezzel a helyzettel nem lehet mit kezdeni.

De kell. Lehet egy életen át könnyes szemmel öklöt rázni, és elsi-ratni Magyarországot, de ennél azt hiszem, hasznosabb dolgokat is te-hetünk. Mind ismerjük a gyász öt fázisát: tagadás, harag, alkudozás, depresszió, elfogadás. Hogy hol tar-tunk most, azt én nem tudom. Az azonban biztos, hogy a húszas évek harcos retorikáját átvette a megbé-kelés hangvétele.

Egy nóta 1920-ból így kezdődik: *Nincs már nekem puskám, / az olasznak adtam, / amikor a harcot / könnyezve feladtam. Katonagúnymat / az osztrák letépte, / amért a két karom / a határát védte, / úgy fizetett érte.*

És így végződik: *Lesz még nekem puskám, / szurony is lesz rajta, / újra felhangzik még: / rajta, magyar, rajta! Ellenség vérében / szuronyom megmártom, / így szerzem majd vissza / szép Magyarországom, / Nagy-Magyarországom!*

„Országjáró szellő könnyeink felissza”

A harcos melankóliát felváltja a belenyugvás depressziója. Aztán pedig a nemzeti összetartozás. Ami

az anyaországban simán megállja a helyét, de különban mégis úgy érzem, ennek a napnak nem csak erről kell szólnia. Felvidéki magyarként számomra minden nap a nemzeti összetartozás napja. Jelenleg ugyan Budapesten élek – az vesse az elsőt, aki még sohasem –, de amíg Pozsonyban és Komáromban tanultam, és az utam néha Budapestre vitt, mindig megdobbant a szívem a Keleti pályaudvaron kifüg-gesztett zászlók rengetegétől. Más énekelni a Himnuszt otthon, és más itt. Odakint minden nap a nemzeti összetartozás napja – másképp aligha lehetne túlélni. Trianon pedig a gyász időszaka. Különban jobban meghatároz bennünket június negyediké. Az a tény, hogy itt vagyunk magyarként egy idegen országban, közvetlen következménye annak, hogy száz éve történt valami.

Hogy Trianont a határok jelen-tik. De nem. A határ csak formáság mostanában, ha magyarul terü-letekre tévedünk, csak a feliratok nyelve változik – jobb esetben az sem –, de ezzel nem kezelhetjük meg nem történtként. Marad tehát az emlékezés. Helyet kell adnunk a gyásznak, legalább ezen az egy na-pon. Máskor aztán lehet bizakodva tekinteni a jövőbe.

Az utóbbi években Komáromba látogattam június negyedikén. Nem csak azért, mert fontos számomra a város, hanem mert – tudtommal a Kárpát-medencében egyedülálló módon – a határ két oldalán zajlik a megemlékezés. Észak-Komáromban indul egy istentisztelettel, ezután a résztvevők – fáklyával a kezükben – átsétálnak a határon, a megemlékezést pedig az ünnepi

beszédek és a közös himnuszének-lés zárják Dél-Komáromban. Ez az igazi összetartozás érzése. És az igazi gyászé.

„Bús, szomorú nóta terem aztán itten”

Így aztán – a huszadik századhoz hasonlóan – a teljes kettősség jellemző Trianonra. Düh, fájdalom, remény, összetartozás – ezeket a szavakat messze kerülni kell a publicisztikában. Vannak sokkal érzék-letesebb, a felszínen sekély, értel-mében mélyebb szavak, amikkel helyettesíthetők. De ezek definiál-ják legjobban azt, mit érez egy hu-szonnégy éves, felvidéki születésű magyar fiatal Trianonról.

Tétje is van az egésznek. Hogy képes vagyok-e (és itt most felesle-ges nemzetről beszélni, ez minden-kinnek a saját harca) felülemelkedni ezen az ordító igazságtalanságon. El tudom-e fogadni, hogy ez meg-történt, hogy ilyen dolgok törté-nek, és pont a nemzetemmel, a magyarsággal. És nehogy megta-gadjam a múltat, ahogy teszi azt mást nemzet, amikor képtelen mit kezdeni saját korábbi szerepével vagy épp traumáival. Hogy úgy re-méljek, hogy közben emlékszem, mi is történt. Hogy mennyi élet, meny-nyi igazságtalanság jött, és előre látszott, és belementek, és mások örültek, mi pedig sírtunk. Ennek tudatában – és sohasem felejtvé – kell gondolkodnom a jövőről. Hogy az elfogadás ideje mikor következik, azt nem tudom. De nem akarom, hogy jöjjön.

(A közcímek és a cím egy 1920-as katonanóta sorai.)

AZ EMLÉKEZÉS SÚLYPONTJAI

Farkas Wellmann Endre

Trianon századik évfordulóján minden magyar számvetéssel él: nincs olyan, akinek semmit sem jelentene ez a fogalom, aki nek semmilyen élménye, tapasztalata ne kapcsolódna hozzá. E centenáriumi számvetés során pedig felleltarozzuk a száz éve történt fájdalmas események hozadékát, külön-külön, de nemzetként is: az emlékhelyeink, múzeumaik mérhetővé teszik az emlékek súlyát. Az alábbiakban Szabó Pál Csabával, a várpalotai Trianon-múzeum igazgatójával beszélgetünk.

– **Miért éppen Várpalotán van az ország – ha jól tudom – egyetlen Trianon-múzeuma?**

– A múzeum létrejött, létezése és a magyar emlékezetpolitikában betöltött növekvő hatása az elsődleges. Az természetesen értelmezendő, magyarázható és bizonyos értelemben szimbolikus is, hogy nem Budapesten született meg a legnagyobb magyar nemzeti tragédiát elemző és bemutató intézmény és közgyűjtemény, de a Bakony és a Balaton ölelésében, a Kárpát-medence szívében, az Ybl Miklós által megálmodott várpalotai Zichy-kastély így is ideális közösségi záródoklat lehetőségét teremti meg a kiállításainkat megtisztelő érdeklődők számára.

– **A látogatottságot tekintve mekkora az intézmény vonzásköre?**

– A Trianon Múzeum az összmagyarság találkozási pontja, ahogy egy látogatónk múzeumi vendégkönyvünkben megfogalmazta: a magyar lelkiismeret menedéke. A világ minden részéről érkeznek vendégeink, a magyar emigráció valamennyi nagyobb európai és tengerentúli közösségéből, az ország minden tájáról jönnek hozzánk, ám érthető módon az elszakított területek magyarságától árad a legnagyobb érdeklődés és szeretet a múzeum irányában. Az erdélyi, felvidéki, bácskai és kárpátaljai magyarok valóban zarándokhelynek tekintik és annak is használják a Trianon Múzeumot. Az elégtétel, az önbizalom, a megrendülés és erősödés spirituális pontjaként és történelmi bázisaként tartják számon.

– **Hogyan reprezentálódik más, határon túli hasonló profilú létesítmények tevékenysége az önök programjaiban?**

– A Trianon Múzeum elsődleges célkitűzése, hogy kezdeményező szerepet vigyen abban az emlékezetpolitikai újjászületésben, amely a történelmi Magyarország szétszakítását, a magyarság 20. századi kisebbségbe szorulását és a Kárpát-medence 21. századi magyar lehetőségeit hatékony tudományos eszközrendszerrel, megfelelő fogalmi apparátussal, kollektív történelmi közhelytelenítéssel, közösségi alternatívaképzéssel és – ne legyeknek kétségeink –, merészséggel, innovációval és türelemmel újraértelmezza és újratemtse. Múzeumunk talán Trianon századik évében került abba a helyzetbe, hogy immár alkalmas erőforrások állnak rendelkezésére ennek a sokrétű vállalkozásnak a megindítására.

– **Hogyan készül az intézmény a centenáriumi évre? Milyen programok, programsorozatok várják a látogatókat?**

– Legfontosabb kulturális rendezvényünk a *Második ezer év* című, a királyszállási Nagy-Magyarország Parkban megrendezésre kerülő összművészeti kulturális fesztivál, amely belső motivációjában az 1896-os millenniumi megemlékezések optimizmusával tekint az előttünk álló időszakra és a kárpát-medencei magyarság elmúlt száz évben felmutatott kivételes teljesítményére. Kétnapos rendezvényünket ajándéknak és meglepetésnek szánjuk azoknak a

magyaroknak, akik szerepvállalással, teljesítményükkel és hitükkel hozzájárultak ahhoz, hogy a Kárpát-medencében a magyar jelenlét és magyar kulturális intézményrendszer az egész térségben pozitív hatást kifejtve, ma is nélkülözhetetlen módon járul hozzá a közép-európai gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolatok erősítéséhez. Ennek megfelelően rendezvényeinkre a Kárpát-medence legjelentősebb külföldi településeiről 1100 kiemelkedő közéleti teljesítményt felmutató magyart szándékozunk meghívni és vendégül látni. 2020-ban fontos programnak ígérkezik a *Lesz, lesz* címmel elindított zenei vállalkozás, amelyben a 12 legszebb magyar irredenta dalt hangszereljük újra rockzenei alapokon, szimfonikus zenekarra, gyermekkórusra és terveink szerint, az ország legkiválóbb előadóművészei szerepvállalásával, még idén egy külön-

leges nagykoncerten mutatkozik be a produkció. A koncert anyagát külön nyomtatott kottában, CD-melléklettel is megjelentetjük és eljuttatjuk valamennyi érdeklődő Kárpát-medencei magyar iskolához és zenetanárhoz.

– **Melyek a legerősebb hazafias üzenettel bíró tárgyi emlékei vagy szellemi produktumai a múzeumnak?**

– Számos – az összetartozást új eszközökkel és dinamizmussal feldolgozó – üzenetet kívánunk megjeleníteni Trianon centenáriumi évében. Ide tartozik a *10 könyv Trianon 100. évében*, az *1000 éves Magyarországról* reprezentatív könyvsorozat, amely egyebek mellett először fogja kiadni és az érdeklődő nagyközönséggel megismertetni az 1920-as magyar béketárgyalások teljes iratanyagát a csatlakozó összes térképpel együtt. Fontos gesztusnak szánjuk, hogy

2020-ban a Trianon Múzeum valamennyi végzős felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, délvidéki és örvidéki diák számára egy exkluzív ajándékosomagot állít össze és juttat el az érintettekhez. Az ajándék része az általunk kiadott reprezentatív Kárpát-medence útikönyv és nemzeti olvasókönyv, amely reményeink szerint új megközelítésben képes a Kárpát-hazát a magyar olvasók számára bemutatni és megszerettetni. Az ajándékosomagban található egy egyedileg tervezett Trianon-kártya, valamint minden végzős diák megkapja a centenáriumi készített szuggesztív erejű 3D-s animációt, amely madártávlatból járja be a Kárpát-medence emblematisz helyszíneit. A Trianon Múzeum valamennyi munkatársa magáénak vallja múzeumunk egyik jelmondatát és elhivatottan készül a magyarság számára különösen fontos megemlékezésekre: „Csak a lényegét kell őriznünk. A többi jön magától.”

Lapszámunkat **ÁDÁM GYULA** fotóművész pünkösdi képeivel illusztráltuk.

Ahogy Katkó Tamás fotóművész egyik kiállítás megnyitón kiemelte: Ádám Gyula az erdélyi pünkösdi egyik ikonikus színhelyét és eseményét, a csíksomlyói búcsút is bemutatja, ám oly módon, ahogy egy turista csak kis szerencséjével, de leginkább soha nem láthatja. Fotóin megnézhetjük a keresztaljak hajnali indulását Alcsík, Felcsík és Gyimesfalvaiból, a csángó misét vagy a pünkösdvásárnapra nézés szokását is.

Haris László fotóművész mondta róla: „Ádám Gyula nem művészként kereste a témát, hanem a téma kereste meg őt, ezért lett művész. Ekkor kezdett el komolyabban

foglalkozni a fotográfiával, hogy sikeresen tudja megörökíteni, menteni a csángó kultúrát. Az már a mi különleges szerencsénk, hogy kiderült, tehetséges, és az elkészült képek nemcsak dokumentumok, hanem az események lényegét látó művészi alkotások.”

Elindulni, várni a hajnalt – ez a cél már önmagában is szép imádság, hát még együttnekelve a többiekkel. A találkozás megannyi arca – Ádám Gyula nem idegenként érkezik közejük, fotói által mi sem idegeneket látunk. Ráköszönni a szembejövőre, áldást mondani az elhaladókra – erre buzdít ez a hajnali tisztaság. Közben gyönyörködhetünk az idő természetében is, a változásban, amelyben valami ősi találkozik a mai lehetőségekkel: az évszázadokon át hordott viselet fölé műanyag esőköpenyt kanyaríthatunk, a lóról lepattanva érintőképernyőt babrálunk és felhívhatjuk, akit keresünk. Furcsa és meghökkentő látvány. És van, ami mégis ugyanaz marad: az összekulcsolt kéz, az égre tekintő bizakodás.

*

Ádám Gyula a rendszerváltásig titokban dolgozott, nem volt tagja egyetlen fotóegyesületnek sem. Munkáiból 1990 óta számos kiállítás nyílt Erdélyben és több európai városban. 2008-ban fotóművészeti

munkásságáért megkapta a Magyar Művészeti Díjat. Több kiadvány is népszerűsítette ezt a nem hétköznapi életművet, közülük legjelentősebb a 2006-ban megjelent *Arcoéтика* című album, amely értékes szakmai önvallomás is, és a 2008-ban kiadott *Székelvöldi vízikerekek nyomában* című tematikus fotóalbum, amely elnyerte a Marosvásárhelyi Nemzetközi Könyvvásár Legszebb könyv díját. A megkerült *paradicsom* címmel négy évtized képanyagából közölt vá-

logatást, az impozáns albumot az Előretolt Helyőrség Íróakadémia jelentette meg.

Ádám Gyula tavaly átvehette a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét, majd a moldvai és gyimesi csángó, illetve székelvöldi és a szórványban élő magyar emberek minden napjait és ünnepeit kivételesen érzékenységgel megörökítő, dokumentarista stílusú fotográfiai elismeréseként Szóts István-díjjal jutalmazta a Magyar Művészeti Akadémia film- és fotóművészeti tagozata.

hamuban sült pogácsa

KEDVES KIS ÉS NAGY OLVASÓINK!

Sárkányos tematikával kívánunk vidáman morcoskodós és tüzet prűszkölősen nevetős gyermeknapot mindenkinek: múlt héten Zsombort kísérhettük el a lányársarkány megmentésére, most sárkányórjára tratra indulunk, és jövő hétre is tartogatunk egy sárkányos meglepetést. Jó olvasgatást, boldog ünneplést kívánunk!

Szeretettel, a szerkesztőség

DRAGALÁD TESTŐREI

- meseregényrészlet -

M. Kácsor Zoltán

Leiszút Feliszút kétségkívül egy félelmetes kinézetű sárkány volt. Hatalmas, tűzálló pikkelyekkel borított testét négy oszlopméretű mancs tartotta, fején szarvak nőttek, és ha dühös volt, nem egyszerűen gombóc, hanem lánggombóc nőtt a torában. Igaz, hogy sárkányemléket óta selypített, mégis megszokta már, hogy minden teremtmény, akivel csak találkozik, tisztelettel, sőt rendszerint rettegéssel tekint rá. Ebben a pillanatban azonban ő volt az, aki félelemmel vegyes undorral nézett szét az őket körbevevő sötét buckák tengerén.

- Bizony, ez egy sátor tábor - szólalt meg Tekerge -, és lefogadom, hogy a dragoszaurosoké.

A kis gallimimusz, aki természetesen még mindig Leiszút Feliszút hátán ücsörgött, félig felemelkedett a nem létező sárkánynyeregéből. Szegénynek fáj már az ülepe a kemény pikkelyektől. „Milyen kár, hogy nem hoztam el a kispárnámat, de sebah, legalább elmondhatom majd a többieknek, hogy pikkelyén ültem meg a sárkányt!”, gondolta. Most azonban a legkisebb gondja is nagyobb volt az ülepénél: haladéktalanul felszállási parancsot szeretett volna adni a tétovázó Leiszút Feliszútnak. Mert igaz ugyan, hogy mint kém, a lehető legjobb helyre érkezett, csakhogy a terv szerint egyedül kellett volna a dragoszaurosok pócegödörszagú táborába lopózni, miközben a nagyon is szembetűnő sárkány elrejtőzik valahol távolabb. Ám mielőtt Tekerge egy mukkot is mondhatott volna, különösen mély, reszelős hang szólalt meg a hátuk mögött:

- Nagyon vicces kedvedben vagy ma éjjel, Dragyagya! Úgy beszél

a sátrainkról, mintha elfelejtett volna, hogy szó szerint a verejtékünkkel építettük őket. Vagy talán már azt is elfelejtetted, hogy te egy dragoszaurus vagy, és sarat verejtékezel?

Leiszút Feliszút olyan gyorsan pördült meg, akár egy macska, aki kutyaugatást hall a háta mögül. Egy nála valamivel kisebb, de azért még így is természetes, agyarakkal rendelkező árnyékkal találták szemben magukat, aki így folytatta az oktatást:

- És mit forgolódasz, talán azt hiszed, szélmalom vagy? Inkább gyere ide a sátor bejáratához, és vágd vigyázzba magadat!

Leiszút Feliszút dermedten hallgatta az árnyékszörny utasítását. Emlékezett rá, hogy egyszer már alaposan becsapta őt egy állítólagos álszörnyeteg. Szennyeskét, Szagoskát és Szutykoskát, a három büdösmadarat nézte háromfejű, hatszárnyú, tizenhármas karmú fenevadnak, amikor a barlangjában meglátogatták őt. Ám akkor a lenyugvó nap sugarai üttek gonosz tréfát vele, mert meghosszabbították, és összemosták a madarak árnyékát. Most viszont még a Hold is alig világított. Kétségtelen, hogy Tekergének igaza volt. Pontosan a dragoszaurosok táborának kellős közepén sikerült földet érniük, most pedig egy hús-vér dragoszaurus szólította meg őket. Leiszút Feliszútnak nem volt más választása, mint csatára készülni. Előreszegezte acélkeménységű karmát, kitérte izzó torkú pofáját, és szoborrá merevedett. Persze nem akart ő szoborrá merevedni, csakhogy abban a pillanatban, amikor a dragoszaurus árnyképét

sárkánytűzzel szerette volna beborítani, a hátán ülő Tekerge váratlanul megszólalt:

- Igenis, máris megyek! De tudod, milyen rövid az eszem, kedves, öö... kedves, ööö...

- Dramocsok parancsnok - segít az árnyékszörny.

- Ó, igen, kedves Dramocsok parancsnok. Látod, már a nevedet is elfelejtettem, nem hiába hívnak Dragyagyának, hehehe. Szóval segíts, kérlek, miért is kell vigyázzba vágnom magamat?

- Ejj, neked aztán tényleg igazi sarat tapasztottak az agyad helyére - állapította meg Dramocsok. - De rendben van, még egyszer elmondom a feladatodat, utána viszont itt hagylak, mert már alig látok a fáradtságtól. Szóval ide állsz Dragalád sátra elé, és őrzöd a bejáratot, amíg a nagyvezír odabent alszik! Megértetted?

Tekerge, de még Leiszút Feliszút is nagyot nyelt, mikor Dragaládnak, az Acsargó-mocsarak maharadzájának a nevét meghallotta. Mély csend telepedett rájuk, melyet végül Dramocsok parancsnok tört meg:

- Mire vársz, mondjad már, hogy megértetted, vagy talán felébredszem Dragaládot, hogy ő magyarulza el neked?

Erre aztán Tekergének azonnal visszatért a hangja. Igaz, mintha kicsit dadogni kezdett volna:

- Me-me-megértettem, hát persze, hogy me-me-megértettem, se-semmi esetre se keltsd fel Dragaládot, kérlek!

- Na, azért! - röföntette Dramocsok. Majd nagyot nyújtózott, és ásított is egy jókorát. - Most pedig itt hagylak, és te őrködsz - jelentette ki. - Ha bármi történik, nekem jelentesz. Tudod, a tábor második legbűdösebb sátrában megtalálász, és ne feledd, Dragaládnak, az Acsargó-mocsarak maharadzájának az élete most a te mancsodban van! Világos? Na, nem, mintha nem tudná megvédeni magát, hiszen mindannyiunk közül neki van a leghosszabb krokodilpofája, meg aztán ki is támadna meg minket, ugyebár... De azért jobb résen lenni.

- Na-na-nagyon is világos, Dramocsok parancsnok úr! - jött az eseményeket lélegzet-visszafojtva figyelő Leiszút Feliszút hátáról a felelet.

- Helyes!

A dragoszaurus-árnyék komótosan elcammogott mellettük. Már majdnem beleveszett az éjszakába, és tényleg úgy tűnt, hogy egy sár-

kánynak és egy gallimimusznak adja át Dragalád sátrának az őrzését. Ám a parancsnok mégis megsejthetett valami turpisságot, mert mielőtt végleg eltűnt volna az egyik sátor mélyén, még visszafordult:

- Te, Dragyagya!
- I-igenis, parancsnok úr?
- Fűrödtél te mostanában?
- Há-hát pe- persze, hogy i-i... dehogysis, parancsnok úr!

Dramocsok eltűnődhetett a válaszon, mert egy darabig nem felelt, de aztán nagyot sóhajtott.

- Helyes, csak így tovább. De azért jobb lenne, ha a biztonság kedvéért meghentergőznél a sárban egy kicsit, nem érezni eléggé a szagodat.

- I-igenis!
- És szopogass el egy iszapsziclát is, attól majd visszajön a szájszagod. Muszáj makulátlan rendben tartanunk magunkat, hiszen tudod, hamarosan minden erőnkre szükség lesz!

- Ahogy pa-parancsolja, pa-parancsnok úr!

Dramocsoknak ezután már nem akadt több tisztálkodási, jobban mondva piszkolódási javaslata. Végre eltűnt az egyik sársátor mélyén, és magukra hagyta az újon-sült táborőröket.

Új a lap alatt

EGY VISSZAUTASÍTHATATLAN AJÁNLAT

Francis Ford Coppola *A Keresztapa* című filmje nemcsak a gengszterfilmek műfajának meghatározó alapköve, de a modern filmművészet egyik kiemelkedő darabja is. Az amerikanizálódott, de továbbra is az olasz hagyományokra épülő bünszervezet tagjainak története becsületről, árulásról és megtorlásról mesél, mindezt úgy, hogy szereplőinek drámája könnyen azonosítható marad. A hatalom gátlástalan megtartása és a család iránti hűség közé ékelt maffiafőnököknek állandó éberséggel kell lavírozniuk a nyílt ellenségek, a nyájas köpönyegforgatók és a törvény őreinek sorai között. Ez az izgalmas dinamika pedig szinte könyörög azért, hogy játékra adaptálják.

Bár 2006-ban már készült egy *Godfather* című játék, mely az 1972-es film cselekményének oldalvívén meséli el egy új karakter történetét, a legismertebb maffiás játéksorozat azonban már 2002-ben elindult. Az azóta trilógiává terebé-

lyesedett *Mafia*-széria egy új, gyűteményes kiadásban lát napvilágot, a mára már kissé megöregedett legelső rész nagyon alapos ráncfelvarráson esik át. Grafikáját nulláról építik fel újra a kor igényeihez igazítva, a forogatókönyvet pedig további háttérinformációkkal, illetve dialógusokkal bővítik ki. Ennek megfelelően újabb történetzálak és összekötő filmek is készülnek, de a játékmenet is kap néhány új jellegzetességet. A sorozat második része idén ünnepli tizedik évfordulóját, így ennek esetében nem volt szükség ennyire széleskörű felújításra. A készítőik persze javítanak a grafikán és mellékelik a játékhoz az olyan, korábban külön megvásárolható tartalmakat is, mint a további küldetések vagy a jármű-, illetve öltözet csomagok. A 2016-ban megjelent *Mafia III* már tényleg nem igényelt semmiféle korszerűsítést, így a kiadó itt mindössze a letölthető tartalmak mellékelésével kedveskedik.

A *Mafia*-sorozat három epizódja három különböző történelmi korszakba kalauzol bennünket, és mindegyik több év eseményeit öleli fel. Az eredeti játék a nagy gazdasági világválság idején, a második epizód a negyvenes évek végén, míg a harmadik a hatvanas években játszódik. A különböző korszakok más-más jelleget adnak nemcsak a hősök figurájának, de a történetek légkörének és helyszíneinek is. Utóbbiak mindhárom játék esetében létező városok mintájára megalkotott fiktív metropoliszok. Lost Heaven egy Chicago-hasonmás, a *Mafia II* Empire Bay-jét New York ihlette, a harmadik rész New Bordeaux-já pedig egyértelműen New Orleansról lett mintázva. A szabadon bejárható városokban kóborolva nemcsak a történet folyamát elősegítő küldetéseket gyűjthetjük be, de különböző mellékes tevékenységgel is foglalatzkodhatunk. A városokat az épületek korhű modellezése, a dinamikus időjárás és a

napszakok váltakozása teszi élővé, míg a korszellemet a változható rádióállomások dalai vagy a több tucatnyi létező autómárka matuzsálemei idézik meg.

Mindhárom játék a klasszikus fel-emelkedéstörténet mintáját követi, ám mindegyik epizód máshogyan meséli el azt. Az alvilági számlálásra megmászásának motivációja, módszere és végeredménye is hősönként változik. Az első rész Tommy Angelója taxisofőrként kezdi pályafutását, majd a körülmények kényszerítő erejének és néhány lelkiismereti döntésnek a hatására végül a Salieri család katonája lesz. Történetét egészen öregkoráig követjük, ahol is a múltja végül utoléri. A *Mafia II* főszereplője a Sziciliában született bevándorló, Vito Scaletta. A fiatalember új hazájának lobogója alatt megjárja a II. világháborút, majd csatlakozik a Falcone maffiacsaládnak. Kirobbant egy háborút a Triádok és a maffia között, elvállalja egy bizonyos Angelo nevű öregem-

Kántor Mihály

ber meggyilkolását, majd egy ponton szembefordul munkaadóival. 1951-ben végül a Marcano család befogadja és New Bordeaux-ban ad neki munkát. A *Maffia III* hőse a fekete Lincoln Clay, aki a vietnami háborúból visszatérve saját bűnbizodalmat épít New Bordeaux-ban, hogy bosszút állhasson a fekete bűnözőket megtizedelő olasz Marcano családon.

A három játék főszereplőinek sorsát eposzi módon szőtték össze, s bár mindegyik játék önmagában is kerek egészet alkot, a trilógia mégis egyben mutatja meg igazi erejét. Scorsese, De Palma és Coppola maffiafilmjeinek taktusaiból szemez, ám mégis a saját hangján mesél a bűn és az erőszak véget nem érő körforgásáról.

A *Mafia II* és a *Mafia III* gyűjteményes kiadása május 19-től elérhető, a teljes egészében felújított első rész pedig augusztus 28-án csatlakozik társaihoz.

(*Mafia: Trilogy*. Platform: PC, Xbox One, PlayStation 4)